

ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

В статті узагальнено теоретичні підходи до визначення поняття «логістика», інших категорій логістики. Визначені основні напрямки застосування логістики в сільському господарстві.

The article summarized the theoretical approaches to the definition of "logistics", other categories of logistics. Determine the main application areas of logistics in agriculture.

Ключові слова: логістика, матеріальний потік, фінансовий потік, інформаційний потік, логістичний ланцюг.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Новим, прогресивним підходом в управлінні інформаційними, фінансовими, матеріальними, кадровими та енергетичними потоками в різних сферах господарської діяльності є логістика, застосування елементів якої спрямоване на мінімізацію сукупних витрат підприємства в поєднанні з максимізацією задоволення попиту споживачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі переважно аналізується світовий досвід застосування логістичних підходів в господарській діяльності. Уваги заслуговують праці зарубіжних вчених-економістів : Б. А. Анікіна, А. М. Гаджинського, Ю. М. Неруша, В. І. Сергеева, Д. В. Стаханова, В. Н. Амітана та інших. Значний внесок у розвиток логістики зробили вітчизняні науковці: Є. В. Крикавський, М. А. Окландер, Ю. В. Пономарьова. Аспектам формування та розвитку аграрної логістики присвячені праці Т. В. Косаревої, В. І. Перебийніса, О. В. Перебийніса, С. А. Белиха, Т. М. Ворожейкіної.

Цілі статті. Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до визначення поняття «логістика», обґрунтування застосування логістичного підходу в аграрному виробництві, визначення основних напрямків застосування логістики в сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній та зарубіжній економічній літературі викладені різні визначення логістики (табл. 1).

Більшість авторів розглядають логістику як науку, розділ теорії управління (менеджменту). З цієї позиції логістика є теоретичним базисом для здійснення управлінських процесів з приводу планування, організації та контролю проходження матеріального, фінансового та інформаційного потоків на підприємстві.

В працях науковців прослідковується зв'язок логістики та маркетингу. Слід відмітити, що маркетинг виконує функції визначення цілей і шляхів їх досягнення, в той час як логістика – функції організації, виконання і контролю.

Таким чином, логістика дає можливість суб'єктам господарювання формувати ефективну стратегію щодо забезпечення конкурентних переваг на основі зосередження на конкретних споживачах, ринках готової продукції.

В сучасних умовах починає інтенсивно розвиватися та формуватися аграрна логістика – особлива сфера, завдяки якій відбувається взаємодія між об'єктами даної системи. Її відрізняє наскрізний зв'язок сукупності матеріальних, транспортних, фінансових, трудових, інформаційних потоків [5].

Белих С. А., Стаханов Д. В. відзначають актуальність використання логістики як науки і практики управління матеріальними та пов'язаними з ними потоками фінансових ресурсів та інформації саме у галузях АПК і наголошують на необхідності використання інструментарію логістики в процесі матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва і збуту сільськогосподарської продукції, тобто у сфері обігу АПК [1, с. 7 – 11].

Нашими дослідженнями встановлено, що в сфері аграрного виробництва визначальними напрямками застосування логістики є використання логістики як теоретичного базису (наукового напрямку) управління поточковими процесами на підприємстві; як напрямку підприємницької діяльності, бізнес-процесу (логістика виступає одним видів господарської діяльності, чинником забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства); як функції управління (логістику визначають як форму управління проходження поточкових процесів від моменту постачання ресурсів до кінцевого споживача); як чиннику забезпечення сталого розвитку економіки (розкриває вплив логістичної діяльності підприємства на навколишнє середовище); як напряму підготовки, окремої дисципліни, що входить до циклу професійно-орієнтованих навчальних дисциплін економічних спеціальностей аграрних вузів.

Відносини між сільськогосподарськими товаровиробниками та іншими галузями агропромислового комплексу здійснюються на основі товарних та супровідних ним фінансових та інформаційних потоків. Тому вивчення динаміки і залежності один від одного поточкових процесів в економіці аграрного сектору дозволить оптимально організувати та реалізувати на практиці основний ланцюг в системі «ресурси – виробництво – споживання».

В системі відносин всередині агропромислового комплексу поняття «потік», «поточкові методи

організації» здебільшого використовувались по відношенню до організації виробничих процесів на підприємстві та до транспортних перевезень вантажів.

Таблиця 1

Тлумачення поняття «логістика»

Визначення терміну	Автор, джерело
Логістика є, насамперед, частиною загальної теорії управління, але виділяється з неї своєю специфікою – управлінням різними потоковими процесами у сферах матеріального виробництва, виробничої та торговельної інфраструктури	Новиков О. А., Мясникова Л. А. [8]
Логістика є концепцією управління матеріальними, інформаційними та іншими потоками, орієнтованою на ефективне використання потенційних засобів і зусиль для вирішення комплексу завдань по фізичному переміщенню продукції усередині підприємства та в зовнішньому середовищі з метою задоволення потреб споживачів в транспортно-експедиційних послугах і постачальницько-збутових роботах	Репич Т. А. [11]
Логістика – це інтегральний інструмент менеджменту, відповідний досягненню статистичних, тактичних і оперативних цілей організації бізнесу за рахунок ефективного, з погляду зниження загальних витрат по задоволенню вимог кінцевих споживачів до якості продуктів і послуг, управління матеріальними і (або) сервісними потоками, а також супутніми потоками інформації і фінансових коштів	Рада Логістичного менеджменту США [4]
Логістика – наука про планування, контроль і управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними і нематеріальними операціями, що здійснюються в процесі руху сировини і матеріалів до виробничого підприємства, усередині заводського комплексу переробки сировини, матеріалів і напівфабрикатів, переведення готової продукції до споживача відповідно до інтересів і вимог останнього, а також передачі, зберігання і обробки відповідної інформації	Спеціалізований логістичний словник [12]
Логістика – дисципліна, що вивчає управління потоками в системах: «наука про управління потоками: матеріальними, фінансовими, інформаційними»	Плоткин Б. К. [10].
Логістика – науково-практичний напрям господарювання, який полягає у ефективному управлінні матеріалопотоками й пов'язаними з ними інформаційними та фінансовими потоками у сфері виробництва й обігу	Гордон М. П. [3]
Логістика – це процес управління інтегрованою спільною діяльністю функціональних підрозділів компанії (а також різних компаній і організацій) з ефективного просування продуктів уздовж ланцюга «закупівля сировини – виробництво – розподіл – продаж – споживання» на основі координації всіх функцій, процедур і операцій, що виконуються в рамках даного процесу	Слисеев Є. [4]
Логістика – науково-практична концепція управління потоковими процесами, що відбуваються при проходженні потоків матеріальних ресурсів та відповідної їм інформації від джерела їх виникнення до кінцевого споживання з оптимальним співвідношенням сукупних логістичних витрат та задоволення споживачів	Сіренко І. В. [13]
Логістика – «потенціал» і стратегічний інструмент маркетингу, який підтримує заходи та компоненти довготермінової ринкової стратегії підприємства, детермінуючи його результативність	Москвітїна Т. Д. [7]

В сучасній економічній науці потік сприймається як певна сукупність об'єктів, що на певному часовому інтервалі набуває форми процесу, який має безперервний характер (табл. 2).

Таким чином можна зазначити, що матеріальний потік узагальнює процеси постійного переміщення і зміни матеріальних ресурсів в сфері виробництва та обігу.

Ланцюг, по якому проходять матеріальні, інформаційні та фінансові потоки від постачальника ресурсів до споживача готової продукції, називають логістичним ланцюгом (рис. 1).

Варто відзначити, що матеріальні потоки в аграрному виробництві мають певні особливості. Оскільки в сільському господарстві виробничий процес тісно переплітається з біологічним, то матеріальний потік може мати біологічну природу і характеризується значним споживанням вже виробленої продукції всередині виробничого циклу. Це стосується, насамперед, галузей тваринництва: скотарства, свинарства та птахівництва, де відбувається переведення тварин з однієї статево-вікової групи в іншу.

Ще однією особливістю аграрного виробництва є використання живих організмів, що враховуються до складу основних фондів аграрного підприємства і обліковуються у фінансовій звітності. Це призводить до своєрідного поділу матеріального потоку на дві і більше частин, які відрізняються одна від одної як за біологічними особливостями, так і характером надходження до кінцевого споживача, причому частково або повною мірою ці матеріальні потоки можуть бути спожиті в процесі виробництва. Тобто може спостерігатися певне розширення за асортиментом матеріального потоку при проходженні по логістичному ланцюгу.

Необхідно звернути увагу і на те, що галузі сільськогосподарського виробництва – рослинництво і тваринництво - є взаємодоповнюючими: рослинництво є сировиною для кормової промисловості, що забезпечує кормами тварин, а тваринництво – постачальник органічних добрив для галузі рослинництва. Зокрема, сезонність виробництва аграрної продукції зумовлює необхідність у створенні додаткових запасів сировини і матеріалів, а також готової продукції.

Тлумачення поняття «матеріальний потік»

Визначення терміну	Автор, джерело
Матеріальний потік – продукція, що розглядається в процесі додавання до неї різних логістичних операцій (транспортування, складування тощо) і віднесена до часового інтервалу	Родніков А. Н. [12]
Матеріальний потік – матеріальні ресурси що знаходяться в стані руху, незавершене виробництво і готова продукція, до яких застосовуються логістичні активності, пов'язані з фізичним переміщенням у просторі, навантаження, розвантаження, затарення, перевезення, сортування, консолідація, розукрупнення тощо	Сергєєв В. І. [14]
Матеріальний потік – вантажі, деталі, товарно-матеріальні цінності тощо, розглянуті в додатку до них різні логістичні операції і віднесені до тимчасового інтервалу	Гаджинський А. М. [2]
Матеріальний потік – ті, що знаходяться в стані руху матеріальні ресурси, незавершене виробництво, готова продукція, до яких застосовуються логістичні операції і функції. Параметрами матеріального потоку є: номенклатура, асортимент і кількість продукції; габаритні характеристики (об'єм, площа, лінійні розміри) не ж вагові характеристики (загальна маса, вага брутто, вага нетто); фізико-хімічні властивості; характеристики тари (упаковки); умови транспортування і зберігання; вартісні характеристики	Лукинський В. С. [6]
Матеріальний потік – сукупність сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих виробів, які рухаються від постачальників, у вигляді предметів праці надходять у виробничі підрозділи підприємства і, перетворюючись там на готові продукти праці, через канали фізичного розподілу доводяться до споживачів. Циркуляція охоплює надходження матеріальних ресурсів на склад, переміщення їх до цеху на початкову операцію, транспортування незавершених продуктів праці в межах цеху, між цехами і, наприкінці, після закінчення всіх операцій переміщення готових продуктів праці за межі підприємства у сферу споживання	Окландер О. М. [9]

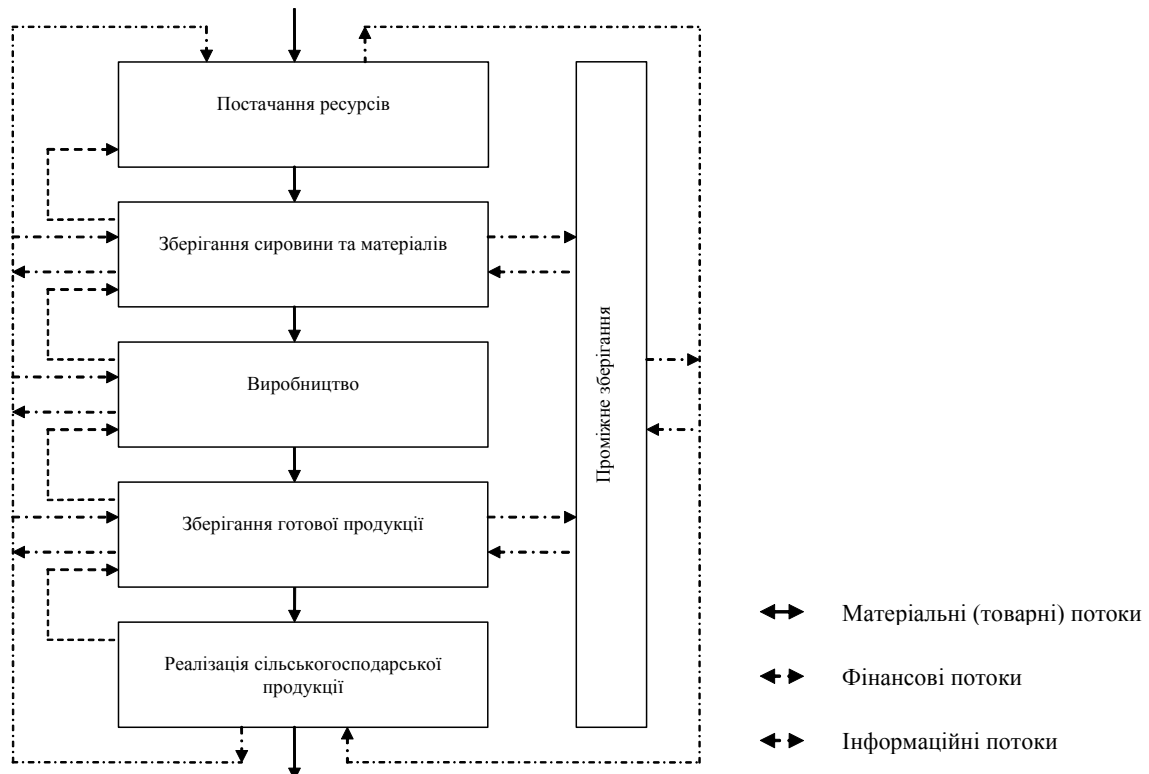

Рис 1. Наскріпний матеріальний потік в аграрному виробництві

Слід також зауважити, що матеріальний потік одночасно може бути як сировиною для наступної (попередньої) стадії логістичного ланцюга, так і кінцевою продукцією. Але варто зазначити, що матеріальні потоки, при проходженні усіх ланок логістичного ланцюга, зазнають значних змін у їх властивостях, що створює вплив на зміни в технології зберігання продукції; способах і місцях її зберігання, транспортування та реалізації готової продукції.

До особливостей фінансових потоків в аграрному виробництві слід віднести низьку швидкість обороту оборотного капіталу в сільськогосподарському виробництві, що спричинено однією з особливостей аграрного виробництва – неспівпадіння робочого періоду та періоду виробництва, а отже виникає необхідність зберігання великих обсягів запасів. Взагалі, під час проходження сировиною ланцюга «постачання – виробництво – споживання» відбувається прискорення оборотності оборотних коштів.

Висновки. Отже, впровадження логістичних підходів у підприємницьку діяльність набуває значної актуальності за сучасних умов переходу до ринкових відносин, зокрема це стосується і аграрного виробництва. Це пов'язано з процесами інтеграції, інтенсифікації і розширенням товарно-грошових відносин, пов'язаних між собою галузей, в тому числі виробничої інфраструктури.

Література

1. Бельх С. А. Логистика АПК региона / С. А. Бельх, Д. В. Стаханов. – Ростов – на - Д. : Рост. гос. строит. ун-т, 2000. – 160 с.
2. Гаджинский А. М. Логистика : [учебник для высших и средних специальных заведений]. / Гаджинский А.М. – М. : Маркетинг, 2001. – 396 с.
3. Гордон М. П. Терминалы управляют товародвижением / М. П. Гордон // РИСК. – 1995. – № 4. – С. 19 – 24.
4. Єлисеєв Є. Логистика, покорившая мир. Новая концепция руководства предприятиями / Є. Єлисеєв // Маркетолог. – 2000. – № 9. – С. 12 – 13
5. Косарева Т. В. Аграрна логістика: сутність і багатоаспектність / Т. В. Косарева // Економіка АПК. – 2008. – № 10. – С. 37 – 43.
6. Модели и методы теории логистики / [под ред. В. С. Лукинского]. – 2-е изд., – СПб. : Питер, 2007. – 448 с.
7. Москвітін Т. Д. Торговельна логістика : [навч. посіб]. / Москвітін Т. Д. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 161 с.
8. Новиков О. А. Логистика и коммерция информационного общества : [учеб. пособие] / О. А. Новиков, Л. А. Мясникова. – СПб., 1995. – 110 с.
9. Окландер М. А. Логістика : [підручник]. / Окландер М. А. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 346 с.
10. Плоткин Б. К. Основы логистики : [учебное пособие]. / Плоткин Б. К. – Л. : ЛФЭИ, 1991. – 54 с.
11. Репич Т. А. Маркетинг и логистика – что важнее? / Т. А. Репич // Мясной Бизнес – 2008. – Май. – С. 86-87.
12. Родников А. Н. Логистика: Терминологический словарь / Родников А. Н. – [2-е изд.]. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 352 с.
13. Сіренко І. В. Управління матеріальними потоками промислового підприємства на основі логістичного підходу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.06.01 «Економіка підприємства і організація виробництва» / Сіренко І. В. – Хмельниц., 2002. – 17 с.
14. Сергеев В. И. Логистика в би знесе : [ученик]. / Сергеев В. И. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 608 с.

Надійшла 04.04.2010

УДК 338.24

І. Б. ГАЛЮК

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ВПЛИВ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Розглянуто кризові явища, які мають місце в Україні та описано їхній вплив на основні складові економічної безпеки держави.

The crisis phenomena which take a place in Ukraine and their influence is described on the basic constituents of economic security of the state are considered.

Ключові слова: криза, циклічність розвитку, економічна безпека.

Забезпечення повноцінних умов економічного розвитку держави ускладнюється на сьогоднішній день цілим рядом факторів. Вони мають вплив різного характеру: позитивного та негативного. Це доволі простий підхід до визначення ступеня впливу різних чинників на рівень економічного розвитку країни, однак вже на даному етапі поділу можна говорити про зв'язок між чинниками економічного розвитку та його ступенем впливу на економічну безпеку держави.

Класиками економічної теорії давно доведено циклічний характер економічного розвитку держави. Кожна країна послідовно проходить наступні етапи [1]: етап «сну» економічної системи – депресія; етап активізації економічного розвитку – поживлення; етап стабілізації економічної активності – підйом; етап